

**C.D. FORTUNESCU ȘI PROIECTUL
„MONOGRAFIEI ISTORICE A JUDEȚULUI DOLJ” DIN ANUL 1939,
UN EXEMPLU DE COLABORARE INTERINSTITUȚIONALĂ
ÎN CADRUL SERVICIULUI SOCIAL**

DIANA-MIHAELA PĂUNOIU*

Abstract: This paper is based, mainly, on the analysis of a set of documents from local archives, namely: the correspondence, from 1939, carried between the prefect of the Dolj County, the director of the Dolj County Cultural House, and the director of the *Arhivele Olteniei* scientific journal carried on the side of the possibility of achieving an historical monograph of Dolj County. In my opinion, this correspondence represents a concrete example of transposing in practise the relation of cooperation between institutions and a concrete example of the professionalism of some members of cultural elite. To put it in value as best as it can I have structured the article in 3 parts. In the first part I have reconstituted the contextual frame; I have brought clarifications regarding the project's initiative, demonstrating the cooperation relation between state's institutions and members of the cultural elite within the Social Service. Also, is relevant the coordinating role of the cultural house, through the director of this last institution, with the correspondence between the two representatives of the administrative authority/cultural elite. After the contextual frame of the beginning of the project was established, the analysis is focused on C.D. Fortunescu's letter, the director of *Arhivele Olteniei* scientific journal addressed to the prefect of Dolj County, the initiator of the monograph project. The document contains and details a series of conditions, which, in our opinion, transform the letter in an important document because it attests the professionalism of the director and of the scientific journal team. The last part of the article is dedicated to the conclusions. Besides the fact that the letter is evidence that the members of the *Arhivele Olteniei* scientific team were well versed in methods and tools of academic investigation, it also provides an example of good practice used in scientific research over eighty years ago. Not least, the monograph project is a testimony to prestige that this team enjoyed in 1939 in the local communities and intellectual elite, a prestige gained as a result of the high scientific quality of articles and materials published for 18 years in the pages of *Arhivele Olteniei* scientific journal.

Key words: C.D. Fortunescu, *Arhivele Olteniei* scientific journal, historical monograph project, institutional collaboration, Social Service, 1939.

---

* Cercetător științific III dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova; email: dianamihaelapaunoiu@yahoo.com.

Introducere

Nucleul documentar al subiectului îl constituie corespondența, păstrată în arhivele locale, purtată între: colonelul Romulus Dimitriu – prefectul județului Dolj; căpitanul Ștefan Ionescu-Bălcești – directorul Căminului Cultural Județean Dolj și profesorul Constantin D. Fortunescu – directorul revistei „Arhivele Olteniei”. Corespondența a fost inițiată, în primăvara anului 1939, de către prefectul județului și a fost purtată pe marginea posibilității de realizare a unei monografii istorice a județului Dolj.

În opinia mea, această corespondență reprezintă un exemplu concret de transpunere în practică a relației de colaborare interinstituțională în cadrul Serviciului Social, precum și un exemplu concret al profesionalismului unor membrii ai elitei culturale oltene – C.D. Fortunescu și colectivul revistei „Arhivele Olteniei”. Pentru a o pune în valoare cât mai bine, am structurat articolul în trei părți.

În prima parte am reconstituit cadrul contextual, în care am inclus câteva clarificări privind inițiativa proiectului și colaborarea dintre cei trei reprezentanți ai unor instituții/categorii profesionale cu atribuții/roluri diferite. În această primă parte, pe lângă faptul că documentele utilizate sunt încadrate în contextul epocii, se demonstrează relația de colaborare dintre instituțiile de stat și membrii elitei culturale în cadrul Serviciului Social. Totodată, este relevat și rolul coordonator al căminului cultural, prin intermediul directorului acestei ultime instituții, fiind purtată corespondența dintre cei doi reprezentanți ai autorității administrative și ai elitei culturale.

Cea de-a doua parte cuprinde, în principal, analiza conținutului scrisorii lui C.D. Fortunescu, reprezentând răspunsul referitor la proiectul monografiei istorice a județului Dolj, precum și deznodământul privind realizarea proiectului. În această parte, este relevat profesionalismul cu care directorul revistei „Arhivele Olteniei” abordează propunerea directorului căminului cultural județean Dolj.

Ultima parte este consacrată concluziilor. De asemenea, la finalul textului propriu-zis am redat, în anexă, și documentul cuprinzând scrisoarea lui C.D. Fortunescu referitoare la proiectul prefectural.

1. Cadrul contextual

Proiectul monografiei a apărut, după cum am menționat deja, din inițiativa prefectului județului Dolj, reprezentant al autorității administrativ-teritoriale locale. Acest detaliu ar putea ridica unele semne de întrebare, pentru că inițiativele de realizare a unor lucrări științifice veneau, în mod uzual, din rândul elitelor culturale. De aceea, pentru a înțelege corespondența menționată, aceasta trebuie integrată în contextul socio-cultural și politic al epocii.

În octombrie 1938, se înființase instituția Serviciului Social, prin care se instituționaliza munca culturală obligatorie. Astfel că, anul 1939, sau cea mai

mare parte a lui, este anul în care programul de modernizare socio-culturală, conceptualizat de Dimitrie Gusti și transpus în practică sub coordonarea Fundației Culturale Regale „Principele Carol” (începând cu anul 1934), a atins apogeul, fiind extins la nivelul întregii țări¹. Acest program trebuia aplicat, cu colaborarea instituțiilor locale, prin intermediul căminului cultural, care avea la nivel local, rol coordonator, dar și de intermediar între inițiativele puterii centrale și regionale („de sus în jos”) și cele ale puterii locale („de jos în sus”)².

Legea Serviciului Social stipula caracterul obligatoriu al muncii culturale – ca intervenție socială modernizatoare – atât pentru tineret, cât și pentru o parte din populația adultă, cea care aparținea categoriilor profesionale corespunzătoare celor patru direcții de acțiune (Sănătate, Muncă, Minte și Suflet). Obligativitatea a vizat și funcționarii publici, inclusiv pe cei administrativi. Potrivit articolului 12 din lege, căminul cultural județean avea rol coordonator al activității căminelor culturale din cuprinsul județului, iar directorul era consilierul cultural al prefectului. De asemenea, prefectul făcea parte de drept din sfatul căminului cultural județean³.

Pentru a face posibilă transpunerea în practică a relației de interinsituaționalitate, stipulată de legea Serviciului Social, la nivelul (sub)unităților administrativ-teritoriale (județ, plasă și comună) ale Ținutului Olt au fost înființate „comitete de armonizare”/consilii de colaborare. Scopul acestora era de organizare și coordonare a activității instituțiilor implicate în „ridicarea Țării și educarea tineretului” (Serviciul Social, Straja Țării, Pregătirea Premilitară, Școala, Biserica și administrația) pentru a-și întocmi programul de lucru astfel încât să poată colabora „la diferite înfăptuiri de ordin gospodăresc” sau de altă natură⁴.

Totodată, având în vedere faptul că funcționarii, plătiți de stat, inclusiv cei din administrația locală, cu sau fără funcții de conducere, erau obligați să își încadreze activitatea în cadrul instituției nou-create a Serviciului Social, autoritățile locale coordonatoare ale muncii culturale au ținut, de la început, să clarifice ordinea ierarhică în cadrul căminului cultural, pentru a se evita eventuale confuzii. În acest sens, la 25 noiembrie 1938, președintele Fundației Culturale Regale „Principele Carol” – Regionala Oltenia trimitea o adresă prefectului județului Dolj, prin care sublinia faptul că, indiferent de gradul administrativ pe care l-ar avea un membru al unui cămin cultural, pe scara ierarhică „singura autoritate a lor [a căminelor culturale] era Fundația Culturală Regală «Principele Carol» și organele sale”⁵.

¹ Vezi, pentru detalii, Zoltán Rostás, *Strada Latină nr. 8. Monografiști și echipieri gustieni la Fundația Culturală Regală „Principele Carol”*, București, Editura Curtea Veche, 2009; Laura-Rodica Hâmpă, *De la Fundația Culturală Regală „Principele Carol” la Uniunea Fundațiilor Culturale Regale (1921–1948)*, București, Editura Etnologică, 2019; *Culturalizare în uniformă: articole și documente privind legea Serviciului Social 1938–1939*, antologie de Z. Rostás și Dragoș Sdrobiș, pref. de Z. Rostás, postf. de D. Sdrobiș, București, Editura Paideea, 2017.

² Dimitrie Gusti, *Sociologia militans. Cunoaștere și acțiune în serviciul națiunii*, II, *Acțiune*, București, Fundația „Regele Mihai I”, 1946, pp. 205–206.

³ „Monitorul Oficial”, partea I, anul CVI, nr. 242, 18 octombrie 1938, pp. 4952–4953.

⁴ Serviciul Județean Dolj al Arhivelor Naționale (în continuare, se va cita: S.J.A.N. Dolj), fond Rezidența Regală a Ținutului Olt, dosare nr.: 488/1939, f. 16; 52/1939, f. 20.

⁵ *Ibidem*, dosar nr. 2/1938, f. 16.

Așadar, caracterul obligatoriu al muncii culturale, stipulat în legea Serviciului Social, precum și prevederile sale referitoare la colaborarea inter-instituțională au făcut ca șefii locali ai autorității de stat, dar și alți funcționari administrativi, să se regăsească în structurile locale de conducere ale Serviciului Social, precum și în diverse activități, a căror finalizare presupunea colaborarea dintre mai multe instituții.

Pe de altă parte, faptul că prefectul făcea parte de drept din sfatul căminului cultural județean, ceea ce implica atribuții și activități specifice, poate fi corelat și completat și cu un alt cadru contextual și anume: pregătirile privind împlinirea a zece ani de domnie a regelui Carol al II-lea, care se celebra la 8 iunie de „Ziua Restaurației și a Tineretului”⁶. Începând cu anul 1931, această sărbătoare națională ocupa un loc central în calendarul festiv al regalității. În cadrul programului din anul 1940 se dorea popularizarea unui bilanț pozitiv al deceniului care trecuse de la revenirea pe tron a regelui Carol al II-lea. În acest sens, în anul 1939 se făceau deja pregătiri pentru anul viitor. Astfel, Ministerul Propagandei Naționale solicitase autorităților locale să dea o serie de dispoziții pentru a se „inventaria”, aduna și trimite la București dovezi (sub forma de dări de seamă sau rapoarte, însoțite de fotografii și/sau alte mărturii elocvente) ale realizărilor îndeplinite, între 1930–1940, în toate domeniile de activitate (cultural, economic, social, edilitar etc.)⁷.

Acest aspect ar putea explica, în parte, și termenul foarte scurt pe care prefectul județului îl stabilește pentru realizarea monografiei istorice a județului Dolj. Un alt argument sau o altă interpretare relativ(ă) la termenul scurt ar putea deriva și din faptul că prefectul județului Dolj, fiind militar de carieră, nu avea experiența și/sau nu cunoștea complexitatea activității elaborării unor lucrări științifice.

Reconstituirea acestor cadre contextuale sunt de natură să evidențieze interdependența instituțională pusă la baza aplicării programului cultural și social promovat prin intermediul căminelor culturale, aflate sub egida Fundației Culturale Regale „Principele Carol”. De asemenea, relevă și susținerea pe care autoritățile locale o acordau evenimentelor propagandistice ale vremii.

În acest context, apreciem că trebuie încadrată și înțeleasă corespondența din primăvara anului 1939 dintre: prefect, directorul căminului cultural județean și directorul revistei „Arhivele Olteniei”, care, după cum se evidențiază în partea a doua a articolului, a fost purtată prin intermediul directorului căminului cultural județean.

---

⁶ La 8 iunie 1931–1940 se sărbătorea atât Ziua Tineretului, cât și Ziua Restaurației („Venirea la Tron a M.S. Regelui Carol al II-lea”), sărbătorii atribuindu-i-se o dublă semnificație pentru a corela domnia regelui Carol al II-lea cu viitorul țării, reprezentat de tineret. Pentru tineret – străjerii, familia străjerilor și alte persoane oficiale, această sărbătoare începea în fapt cu „Săpătămâna străjerilor” (1–7 iunie), fiecărei zile fiindu-i dedicate câte o anumită problematică – „zi închinată”: localității, bisericii și familiei, naturii și sănătății, solidarității străjerești, eroilor și oamenilor mari etc. (Vezi, pentru o analiză detaliată, Diana-Mihaela Păunoiu, *Sărbătoare și propagandă în timpul regelui Carol al II-lea (1938–1940)*, București, Editura Academiei Române, 2013, pp. 32–33, 98–107).

⁷ S.J.A.N. Dolj, fond Rezidența Regală a Ținutului Olt, dosar nr. 279/1940, f. 99.

2. Scrisoarea lui C.D. Fortunescu, conținând răspunsul privind proiectul monografiei istorice a județului Dolj

Proiectul „Monografiei istorice a județului Dolj” era demarat la 17 martie 1939, când prefectul, colonelul Romulus Dimitriu, îl anunța, printr-o adresă oficială, pe directorul căminului cultural județean Dolj, căpitanul Ștefan Ionescu-Bălcești, că a fost delegat să elaboreze istoricul județului Dolj: „Urmând a se întocmi istoricul Județului Dolj, care spre rușinea administrației nu există. Avem onoare a vă ruga să binevoiți a cunoaște că vă delegăm a întocmi acest istoric la capitolul pur istoric, lăsând chestiunea geografică, orografică, climatică, geologică, agricolă pe seama noastră. Lucrarea ne este necesară pe ziua de 1 Aprilie a.c.”⁸.

Se poate constata că termenul de elaborare și predare a lucrării, stabilit de către prefect, era extrem de scurt – doar două săptămâni.

La rândul său, Ștefan Ionescu-Bălcești îl contactează pe directorul revistei „Arhivele Olteniei”, propunându-i să elaboreze „capitolul pur istoric” din preconizata „Monografie istorică a județului Dolj”, pe care prefectul intenționa să o realizeze. Acest lucru i-l aduce la cunoștință, în mod verbal, și prefectului. La 21 aprilie, la o zi după ce primise răspunsul afirmativ de la C.D. Fortunescu, îi trimite prefectului o adresă oficială, purtând antetul căminului cultural județean Dolj, prin care îl anunță că directorul revistei istorice regionale „Arhivele Olteniei” acceptase „să înceapă și să ducă la bun sfârșit această grea și importantă lucrare”, însă enunțase câteva condiții. Totodată, Șt. Ionescu-Bălcești îl recomanda prefectului cu toată încrederea pe directorul revistei „Arhivele Olteniei”: „După cum am mai avut onoarea a vă relata verbal socotesc și astăzi că Onor[ata] Prefectură[.] dacă se va opri asupra acestor propuneri și va face uz de serviciile D[omnu]lui Profesor C.D. Fortunescu[.] va realiza o fericită alegere și nu peste mult timp [va avea] o operă de capitală importanță[.] *cunoscută fiind competența și probitatea veneratului cărturar oltean (subl. n.)*”⁹.

Adresa oficială din 21 martie avea anexată și scrisoarea, prin care C.D. Fortunescu îi argumenta prefectului maniera în care înțelegea să contribuie la acest proiect. Scrisoarea era datată 20 aprilie 1939, avea antetul oficial al revistei „Arhivele Olteniei” și însuma patru pagini în manuscris. C.D. Fortunescu extinde propunerea inițială a prefectului de realizare doar a „capitolului istoric”, prezentându-i acestuia un concept general care viza monografia istorică a județului Dolj în ansamblul ei.

Scrisoarea este documentul-cheie al corespondenței și prezintă, în opinia noastră, o importanță deosebită. Conținutul său evidențiază profesionalismul specialiștilor grupați în jurul revistei „Arhivele Olteniei” și relevă complexitatea activității științifice și rigorile academice care erau pusă, în urmă cu peste opt decenii, la baza elaborării unei monografii istorice. De altfel, după cum vom evidenția mai jos, modelul, propus de C.D. Fortunescu în anul 1939, rămâne, în

⁸ S.J.A.N. Dolj, fond Prefectura Județului Dolj, dosar nr. 227/1939, f. 140.

⁹ *Ibidem*, f. 141.

linii generale, de actualitate și astăzi, atât la nivel de structură, cât și referitor la munca propriu-zisă, care precede redactarea/elaborarea efectivă.

De la început, C.D. Fortunescu menționa faptul că accepta propunerea prefectului, avansând, însă, o primă condiție: „(...) în calitate de Director al revistei istorice regionale «Arhivele Olteniei», cu ajutorul unui mănunchi de cercetători specialiști grupați în jurul publicației ce conduc, mă pot angaja cu întocmirea Monografiei județului Dolj (subl. n.), în condițiile mai jos arătate”¹⁰.

Cunoscând valoarea revistei și a persoanelor cu care lucra, C.D. Fortunescu, sublinia faptul că prefectul, apelând la specialiști consacrați în domeniu, luase cea mai potrivită decizie: „(...) deoarece nimeni nu mai poate întreprinde astăzi înfăptuirea monografiei unui județ din Oltenia decât cu ajutorul unor specialiști și pe baza bogatului material documentar pe care «Arhivele Olteniei» l-au strâns și consemnat în cele 18 volume ce a publicat până anul acesta”¹¹.

În cazul în care întocmirea monografiei le-ar fi fost încredințată oficial – ca urmare a acceptării de către prefect a condițiilor enunțate în scrisoare C.D. Fortunescu se angaja să prezinte inițiatorului proiectului monografiei „un plan general unitar, elaborat de noi după criterii științifice, și care să cuprindă toate problemele privitoare la pământ, așezări, oameni și instituții din acest district în cursul vremurilor, din trecutul îndepărtat și până azi”¹².

Una dintre condițiile formulate pentru acceptarea realizării monografiei județului Dolj se referea la persoanele care urmau să elaboreze lucrarea și la coordonarea acestora. Sublinia faptul că o lucrare monografică este rezultatul muncii mai multor persoane, a căror contribuție trebuie să fie adusă în funcție de specialitatea fiecăruia. C.D. Fortunescu enunța faptul că își rezervă dreptul de a desemna și coordona, cu scopul asigurării „unității operei”, persoanele care vor elabora capitolele din monografia în discuție și anume: „cercetătorii cunoscuți ca specialiști în materie [de]: geografie, geologie, arheologie, istorie, statistică etc. (subl. n.)”, exceptând capitolul privind partea administrativă, în eventualitatea în care prefectul ar fi dorit să își aducă propria contribuție¹³. Totodată, punea și condiția ca fiecare să își semneze capitolele elaborate „pentru propria răspundere față de eventuale critici”¹⁴ (era prima mențiune referitoare la respectarea dreptului de autor).

Referindu-se la copertă, menționa că: „Lucrarea, așa cum o vedem noi, va purta pe copertă numele celor ce vor semna diferitele capitole, apoi titlul: „Monografia Județului Dolj”, urmată de mențiunea: «Întocmită din inițiativa și sub patronajul D[omnu]-lui Colonel Romulus Dimitriu, Prefectul Județului Dolj»”¹⁵.

¹⁰ *Ibidem*, f. 167 (filă rămasă cu o numerotație mai veche a dosarului, omisă, probabil, la o numerotație mai nouă).

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, f. 167–167v.

¹⁴ *Ibidem*, f. 167v.

¹⁵ *Ibidem*.

În viziunea lui C.D. Fortunescu, monografia trebuia structurată în două volume. Primul volum reprezenta textul propriu-zis, de aproximativ 500 de pagini, cuprinzând și numeroase hărți, planuri și stampe. Al doilea volum, intitulat „Documente privitoare la Județul Dolj”, urma să cuprindă tot materialul edit și inedit pe care colectivul de elaborare al monografiei ar fi reușit să îl adune, argumentând în felul următor: „Căci, în afară de cele aflate în colecția „Arhivelor Olteniei”, va trebui să reproducem din tipărituri puțin accesibile și din vraful de documente ce zac necunoscute în colecții ca ace[ea] a Academiei Române sau într-a Arhivelor Statului din București[,] măcar cele mai vechi și mai importante pentru Județul nostru”¹⁶.

Referitor la cel de-al doilea volum, specifica faptul că decizia de publicare aparținea prefectului, însă, în caz afirmativ „el va purta numele celor ce vor fi tradus și transcris aceste acte, pentru a răspunde de exactitatea reproducerii lor” (a doua mențiune referitoare la respectarea drepturilor de autor).

În ceea ce privea etapa de documentare pe teren și de adunare a materialelor documentare – „pentru cercetări și luări de fotografii la fața locului” – directorul revistei „Arhivele Olteniei” solicita prefectului să intermedieze, prin Serviciul Statistic județean, facilitarea activității de investigare/documentare la primăriile din cuprinsul județului, activitate ce fusese gândită a se realiza și pe baza unor chestionare specifice („ordonând primăriilor să ne înlesnească investigațiunile și să ne răspundă exact și repede la chestionarele tipărite, ce s-ar trimite prin mijlocirea serviciului statistic al județului”)¹⁷.

Întreaga activitate de cercetare – investigarea surselor documentare, adunarea, sistematizarea și interpretarea materialelor documentare, redactarea propriu-zisă a monografiei – era evaluată de C.D. Fortunescu la suma de 100.000 de lei¹⁸, sumă

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, f. 167v., 142.

¹⁸ Pentru a contura ce însemna această sumă, de 100.000 de lei, destinată documentării, sistematizării, interpretării și elaborării propriu-zise a monografiei, excluzând cheltuielile separate pe care le presupunea tipărirea lucrării, menționăm că, potrivit sistemului de salarizare din anul 1940, cuantumul salariului unui funcționar public din categoria A, în care erau cuprinși cei care ocupau posturi ce necesitau studii superioare, liceale ori, cel puțin, școli teoretice echivalente, varia între 4.000 de lei și 55.000 de lei, nivelul maxim de salarizare se putea atinge numai în anumite condiții și în funcție de localitatea unde profesia. În schimb funcționarii din categoria B (studii gimnaziale sau o școală echivalentă ori o pregătire specială), cuantumul salariului varia de la 1.500 la 15.000 de lei. Precizăm că aceste cuantumuri salariale sunt stipulate în Codul funcționarilor publici „Regele Carol al II-lea”, din 8 iunie 1940. Din documentele administrative studiate de noi, drepturile salariale cuvenite funcționarilor publici, categorie în care erau asimilate și elitele culturale, până în anul 1940, erau reduse, iar în contextul izbucnirii războiului pe continentul european, a măsurilor luate pentru înzestrarea armatei române și a scumpirii produselor necesare vieții, nemulțumirile referitoare drepturile salariale ale funcționarilor publici au crescut în 1938 și 1939 (Vezi pentru detalii, Diana-Mihaela Păunoiu, *Rezidența regală a Ținutului Olt (1938–1940)*, București, Editura Academiei Române, 2012, p. 192). Cu toate acestea, chiar și la modul teoretic, cuantumul salariale stipulate în Codul funcționarilor publici, arată că elaborarea și publicarea unei lucrări științifice presupunea costuri destul de mari comparativ cu posibilitățile financiare ale unor funcționari, și că realizarea acestor lucrări se putea face, în principal, cu sprijin financiar instituțional.

care urma să fie subvenționată din fondurile prefecturii. În primă fază, prefectul urma să asigure, inițial, circa 20% din valoarea totală – „sumă cu care să putem face față primelor cheltuieli necesitate cu deplasările noastre și altele”. Ulterior, la cerere, prefectura trebuia să mai asigure, gradual, anumite sume fie pentru activitățile specifice, fie pentru a plăti „munca colaboratorilor lucrării”, rămânând ca un sfert din suma totală să fie plătit după predarea manuscrisului final.

Termenul de predare a manuscrisului complet al „Monografiei Județului Dolj”, pe care C.D. Fortunescu își lua angajamentul să îl respecte, era „după cel mult un an de la data eventualei comunicări a onor.[atei] Prefecturi adresată nouă oficial că ne încredințați întocmirea lucrării respective”¹⁹ și după ce prefectura ar fi plătit avansul financiar inițial, menționat mai sus.

Valoarea totală de 100.000 de lei, apreciată de C.D. Fortunescu ca fiind necesară colectivului revistei „Arhivele Olteniei” pentru a-și desfășura activitatea de cercetare științifică, nu includea tipărirea celor două volume preconizate (sau numai a primului, în funcție de decizia pe care ar fi luat-o prefectul) și nici costul clișeelelor necesare textului, acestea presupunând cheltuieli suplimentare care ar fi urmat să fie suportate tot de către prefectură. C.D. Fortunescu își rezerva, însă, dreptul de a supraveghea tipărirea monografiei „ca să nu se stricoare erori de natură a reduce valoarea monografiei”²⁰.

O ultimă condiție, pe care o punea directorul revistei „Arhivelor Olteniei” pentru a duce la bun sfârșit proiectul prefectului, viza, din nou, păstrarea drepturilor de autor, asupra lucrării elaborate, de către specialiștii implicați: „Dacă, indiferent din ce cauză, onor.[ata] Prefectură nu va tipări lucrarea în chestiune la trecerea unui an întreg de la predarea manuscrisului nostru, autorii monografiei își rezervă dreptul de a-și tipări, în total sau în parte, capitolele respective în revista «Arhivele Olteniei», pentru ca să nu rămână pierdute pentru știință rezultatele câștigate [de] pe urmele acestei frumoase inițiative”²¹.

De asemenea, preciza și faptul că monografia istorică a județului Dolj nu includea și orașul Craiova, argumentând că „istoria Capitalei Olteniei este atât de bogată, încât are nevoie ea singură de o monografie specială, cel puțin așa de bogată ca a județului”²².

În încheiere, C.D. Fortunescu, ca reprezentant al colectivului și director al revistei „Arhivele Olteniei”, îl asigura pe prefectul județului Dolj că, în eventualitatea în care ar fi acceptat condițiile enunțate în scrisoarea pe care i-o adresa, „Monografia județului Dolj” ar fi fost o lucrare de excepție pentru vremurile respective: „Terminând, pot să vă asigur, Domnule Prefect, că în chipul arătat mai sus județul Dolj va putea să aibă o monografie de valoare, cum până acum nu s-a mai întocmit una într-un alt district al țării în ultimii 20 de ani și care să facă cinste inițiatorului ei”²³.

¹⁹ S.J.A.N. Dolj, fond Prefectura județului Dolj, dosar nr. 227/1939, f. 142.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, f. 142–142v.

²² *Ibidem*, f. 142v.

²³ *Ibidem*.

Răspunsul oficial al prefectului județului Dolj, Romulus Dimitriu, inițiatorul proiectului „Monografiei istorice a județului Dolj”, a fost dat la 3 mai 1939, printr-o adresă trimisă directorului căminului cultural județean, Ștefan Ionescu-Bălcești, prin care îl ruga pe acesta din urmă să îi transmită directorului revistei „Arhivele Olteniei” următoarele:

„(...) avem onoare a vă ruga să binevoiți a-i aduce la cunoștință [lui C.D. Fortunescu] că am luat act de cele cuprinse în scrisoarea D[omniei]-sale, referitor la monografia județului Dolj și apreciem bunăvoința cu care a înțeles să răspundă la înfăptuirea acestei importante opere. Având în vedere, însă, că Prefectura nu dispune, deocamdată, de suma necesară, suntem nevoiți să renunțăm, pentru moment, la realizarea acestei opere”²⁴.

3. Concluzii

Deși proiectul „Monografiei istorice a județului Dolj” nu a fost dus la bun sfârșit, documentele analizate relevă un exemplu concret de colaborare interinstituțională în cadrele extinse ale Serviciului Social, precum și faptul că activitățile se desfășurau prin intermediul căminului județean.

Mai mult decât atât, răspunsul lui C.D. Fortunescu, care conține și detaliază o serie de condiții, transformă, în opinia noastră, scrisoarea în sine într-un document important care atestă profesionalismul directorului și colectivului revistei „Arhivele Olteniei”.

În esență, condițiile lui C.D. Fortunescu evidențiază succint etapele elaborării unei lucrări științifice: de la documentare, investigarea și adunarea surselor documentare și până la elaborarea/redactare propriu-zisă a lucrării și valorificarea rezultatelor cercetării.

În același timp, susțin și evidențiază importanța majoră a documentelor de arhivă și a altor surse și materiale documentare în realizarea unei lucrări monografice.

Totodată, conțin și evaluarea financiară a acestei munci complexe, costurile incluzând atât activitățile specifice (deplasările, fotografiile etc.), cât și remunerația colaboratorilor.

De asemenea, susțin și promovează recunoașterea oficială a muncii celor implicați în elaborarea lucrării monografice, sau, exprimat în terminologia actuală, recunoașterea dreptului de autor, cu beneficiile și obligațiile care decurgeau din acest drept (remunerația și asumarea răspunderii pentru cele scrise).

Scrisoarea este o dovadă, în plus, că specialiștii grupați în jurul revistei „Arhivele Olteniei” erau buni cunoscători ai metodelor și a instrumentelor de investigare academică, oferind, în același timp, și un exemplu de bune practici uzitate, în cercetarea științifică, în urmă cu peste opt decenii.

---

²⁴ *Ibidem*, f. 143.

Nu în ultimul rând, proiectul „Monografiei istorice a județului Dolj”, inițiat de prefect, reprezintă o mărturie pentru prestigiului de care se bucura, în anul 1939, acest colectiv în cadrul comunității locale și a elitelor intelectuale, prestigiu obținut și ca urmare a calității de înaltă ținută științifică a articolelor și materialelor care fuseseră publicate timp de 18 ani (de la înființare, și până în anul 1939 inclusiv) în paginile revistei „Arhivele Olteniei”.

ANEXĂ

Scrisoarea lui C.D. Fortunescu, din 20 aprilie 1939, reprezentând răspunsul la inițiativa prefectului de întocmire a monografiei istorice a județului Dolj.

„ARHIVELE OLTENIEI”
PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ
Redacția și Administrația
STR. ALEX. NICOLAID, [NR.] 15

Craiova, 20 Aprilie 1939

DOMNULE PREFECT,

Potrivit dorinței D[omniei]-voastre, comunicată mie prin d[omnu]-l Căp[itan] Șt[efan] Bălcești, Directorul Căminului Județean Dolj, am onoare a vă face cunoscut că, în calitate de Director al revistei istorice regionale „Arhivele Olteniei”, cu ajutorul unui mănunchi de cercetători specialiști grupați în jurul publicației ce conduc, mă pot angaja cu întocmirea Monografiei județului Dolj, în condițiile mai jos arătate.

Ne place a constata, Domnule Prefect, că adresându-vă nouă pentru redactarea unei opere științifice serioase, D[umnea]-voastră ați ales singurul drum potrivit, deoarece nimeni nu mai poate întreprinde astăzi înfăptuirea monografiei unui județ din Oltenia decât cu ajutorul unor specialiști și pe baza bogatului material documentar pe care „Arhivele Olteniei” l-au strâns și consemnat în cele 18 volume ce a publicat până anul acesta.

Monografia Județului Dolj urmează să aibă un plan general unitar, elaborat de noi după criteriile științifice, și care să cuprindă toate problemele privitoare la pământ, așezări, oameni și instituții din acest district în cursul vremurilor, din trecutul îndepărtat și până azi. El va fi prezentat în amănunt, dacă și după ce principial întocmirea monografiei de care e vorba ne-ar fi încredințată oficial.

Persoanele care vor colabora la monografia proiectată cu contribuția lor de specialitate la fiecare din capitolele ce noi vom fixa în planul general al lucrării,

vor fi designate de noi, alese fiind dintre cercetătorii cunoscuți ca specialiști în materie [de]: geografie, geologie, arheologie, istorie, statistică etc. Această condiție cu singura excepție anume pentru cazul că D-voastră, Domnule Prefect, ați dori să vă rezervați personal un capitol din monografie, cum bunăoară partea administrativă, înfățișând pe temeiul materialului ce onor[ata] Prefectură posedă, situația de ieri și azi a Județului Dolj, din acest punct de vedere. Toți acei cari astfel vor colabora cu contribuția lor științifică la elaborarea monografică, au a lucra, în interesul unității operei, sub a noastră îndrumare, fiecare urmând a-și semna capitolele respective, pentru propria răspundere față de eventuale critici.

Lucrarea, așa cum o vedem noi, va purta pe copertă numele celor ce vor semna diferitele capitole, apoi titlul: „Monografia Județului Dolj”, urmată de mențiunea: „Întocmită din inițiativa și sub patronagiul D[omnu]-lui Colonel Romulus Dimitriu, Prefectul Județului Dolj”. Ea va avea două părți și anume: 1) Textul monografiei, de circa 500 [de] pagini, format 25/17, cuprinzând numeroase hărți, planuri și ștampe (*sic!*); 2) Un volum deosebit, intitulat „Documente privitoare la Județul Dolj”, cuprinzând tot materialul documentar edit și inedit ce vom putea strânge. Căci, în afară de cele aflate în colecția „Arhivelor Olteniei”, va trebui să reproducem din tipărituri puțin accesibile și din vrafal de documente ce zac necunoscute în colecții ca ace[e]a a Academiei Române sau într-a Arhivelor Statului din București[,] măcar cele mai vechi și mai importante pentru Județul nostru. Acest al doilea volum îl veți publica sau nu, după putință. Dacă da, el va purta numele celor ce vor fi tradus și transcris aceste acte, pentru a răspunde de exactitatea reproducerii lor.

Pentru cercetări și luări de fotografii la fața locului ce eventual am avea nevoie să facem prin județ, onor.[ata] Prefectură ne va da asistența sa, ordonând primăriilor să ne înlesnească investigațiunile și să ne răspundă exact și repede la chestionarele tipărite, care s-ar trimite prin mijlocirea serviciului statistic al județului.

Noi ne obligăm a vă depune manuscrisul complet al Monografiei Județului Dolj după cel mult un an de la data eventualei comunicări a onor.[atei] Prefecturi adresată nouă oficial că ne încredințați întocmirea lucrării respective, și după ce ne veți fi avansat un acout de 20.000 [de] lei din acoutul total al monografiei, sumă cu care să putem face față primelor cheltuieli [de] necesitate cu deplasările noastre și altele. Cum urmează ca noi să plătim munca colaboratorilor lucrării ce ne legătuim a duce la bun sfârșit, onor.[ata] Prefectură ne va mai vărsa la cerere, în cursul anului, sume până la maximum trei pătrimi din totalul prețului monografiei, rămânând ca sfertul rămas să se elibereze după predarea manuscrisului. Orice sumă se va plăti prin mijlocirea mea personală, care răspund de îndeplinirea obligațiunilor ce fac obiectul prezentei scrisori.

Subvenția ce se va acorda de onor.[ata] Prefectură pentru întocmirea Monografiei Județului Dolj este de 100.000, adică una sută mii de lei. Ea reprezintă plata elaborării lucrării în condițiunile ce am lămurit mai sus. Prin urmare[,] ea nu cuprinde și tipărirea celor două volume or[i] eventual numai primul, precum nici

costul clișeelor necesare textului, acestea căzând în sarcina onor.[atei] Prefecturi. Tipărirea se va face însă sub directa noastră priveghere, ca să nu se stricoare erori de natură a reduce valoarea (calitativă – n.n.) monografiei.

Dacă, indiferent din ce cauză, onor.[ata] Prefectură nu va tipări lucrarea în chestiune la trecerea unui an întreg de la predarea manuscrisului nostru, autorii monografiei își rezervă dreptul de a-și tipări, în total sau în parte, capitolele respective în revista „Arhivele Olteniei”, pentru ca să nu rămână pierdute pentru știință rezultatele câștigate pe urmele acestei frumoase inițiative.

Monografia proiectată privește numai județul Dolj, iar nu și orașul Craiova. Aceasta pentru că istoria Capitalei Olteniei este atât de bogată, încât are nevoie ea singură de o monografie specială, cel puțin așa de bogată ca a județului.

Terminând, pot să vă asigur, Domnule Prefect, că în chipul arătat mai sus județul Dolj va putea să aibă o monografie de valoare, cum până acum nu s-a mai întocmit una într-un alt district al țării în ultimii 20 de ani și care să facă cinste inițiatorului ei. Pe de altă parte suntem convingși că, admitând întocmirea zisei monografii în condițiile fixate în rândurile ce vă adresăm, și anume prin mijlocirea celui ce semnează, Directorul revistei „Arhivele Olteniei”, D[umnea]voastră nu riscați să aruncați pe apa Sâmbetei zeci de mii de lei, cum s-a petrecut cu un fost Prefect al acestui județ, care a plătit, și nu numai o dată, cutăruia aventurier din câmpul culturii, în vederea întocmirii unei monografii, pentru care banii au fost mâncați, fără ca prefectura să fi văzut un singur rând de manuscris din lucrarea achitată din [’]nainte.

În așteptarea hotărârei D[umnea]voastre, ce veți binevoi să ne comunicați, vă rog a primi, Domnule Prefect, încredințarea distinselor mele sentimente.

Director al revistei „Arhivele Olteniei”,
/ss/ Prof. C.D. Fortunescu

Sursa: S.J.A.N. Dolj, fond Prefectura județului Dolj,
dosar nr. 227/1939, f. 142–142v.; 167–167v.²⁵

Bibliografie

Serviciul Județean Dolj al Arhivelor Naționale, fond Prefectura Județului Dolj, dosar nr. 227/1939.

Serviciul Județean Dolj al Arhivelor Naționale, fond Rezidența Regală a Ținutului Olt, dosare nr.: 2/1938, 52/1939, 488/1939, 279/1940.

„Monitorul Oficial”, partea I, 1938.

Gusti, Dimitrie, *Sociologia militans. Cunoaștere și acțiune în serviciul națiunii*, II, *Acțiune*, București, Fundația „Regele Mihai I”, 1946.

---

²⁵ Mențiune: filele 167–167v. sunt după numerotația veche a dosarului, fiind intercalate între filele 141 și 142, după numerotația nouă. Acestea reprezintă începutul scrisorii directorului revistei „Arhivele Olteniei”, adresată prefectului județului Dolj.

- Culturalizare în uniformă: articole și documente privind legea Serviciului Social 1938–1939*, antologie de Zoltán Rostás și Dragoș Sdrobiș, prefață de Zoltán Rostás, postfață de Dragoș Sdrobiș, București, Editura Paideea, 2017.
- Hâmpă, Laura-Rodica, *De la Fundația Culturală Regală „Principele Carol” la Uniunea Fundațiilor Culturale Regale (1921–1948)*, București, Editura Etnologică, 2019.
- Rostás, Zoltán, *Strada Latină nr. 8. Monografiști și echipieri gustieni la Fundația Culturală Regală „Principele Carol”*, București, Editura Curtea Veche, 2009.
- Păunoiu, Diana-Mihaela, *Rezidența regală a Ținutului Olt (1938–940)*, București, Editura Academiei Române, 2012.
- Păunoiu, Diana-Mihaela, *Sărbătoare și propagandă în timpul regelui Carol al II-lea (1938–1940)*, București, Editura Academiei Române, 2013.

